ԺԻՐԱՅՐ ՂԱՐԱԳՅՈԶՅԱՆ
Հայ-Ռուսական (Սլավոնական) համալսարանի
իրավունքի և քաղաքականության ինստիտուտի
քրեական իրավունքի և քրեական
դատավարության ամբիոնի հայցորդ

ԹՄՐԱՄՈԼՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈՐՁԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Տարբեր երկրներում թմրահանցավորության համեմատական վերլուծությունը թույլ է տվել առանձնացնել օրենսդրական լուծումների առանձնահատկությունները՝ կախված պետության իրավական համակարգի առանձնահատկություններից, միջպետական մակարդակում միջազգային-իրավական պարտավորություններից և այն հանգամանքից, թե արդյոք պետությունը համարվում է թմրանյութ արտադրող, ներմուծող, թե պարզապես՝ տարանցիկ երկիր: Իրավական համակարգի առանձնահատկություններով էլ պայմանավորված են թմրամիջոցների դեմ պայքարի՝ տարբեր երկրների օրենսդրական լուծումները:

Հիմնաբառեր- *թմրամիջոցներ, թմրամոլություն, թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառություն, կանխարգելում:*

Ցանկացած պետական համակարգ ունի որոշակի սոցիալ-պատմական տարրեր և արտահայտում է տվյալ պետության քաղաքականությունը: Պետական իրավական համակարգը, որպես ամբողջական համակարգի մի մաս, արտահայտում է իր ժողովրդի վերաբերմունքը հանցավորության և թմրամոլության վերաբերյալ: Ինչպես արդարացիորեն նշում է Ի.Մ. Կլեյմենովը, «իրավական համակարգում առաջնային են համարվում ոչ այնքան տնտեսական, որքան հոգևոր-բարոյական արժեքները»[1]: Հոգևոր-բարոյական արժեքները սահմանում են գաղափարախոսությունը, այդ թվում՝ նաև նրա շրջանակը, որը կոչվում է իրավական: Իրավական գաղափարախոսությունն իր հերթին ազդեցություն է ունենում իրավական մշակույթի, իրավագիտակցության վրա, որն իրականացվում է իրավական քաղաքականության մեջ և համապատասխան արտացոլումն է գտնում օրենսդրական ակտերում:

Գերմանիան, Հոլանդիան, Իտալիան, Իսպանիան, Շվեյցարիան դասվում են այն պետությունների թվին, որոնք օրենսդրորեն համեմատաբար ավելի հանդուրժող վերաբերմունք են արտահայտում թմրամիջոցների ու հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության նկատմամբ, սակայն նշված երկրների օրենսդրությունները միաժամանակ ակնհայտ տարբերակված մոտեցում են դրսևորում պատասխանատվության հարցում՝ պայմանավորված թմրամիջոցների կամ հոգեմետ նյութերի տեսակով: Նշված երկրներում բավական խիստ պատիժ է նախատեսված «ծանր» թմրամիջոցների (հերոին, ԼՍԴ, կոկաին, և այլն) պատրաստման և տարածման համար, և համեմատաբար ավելի մեղմ պատժամիջոցներ՝ «թեթև» թմրանյութերի հետ կապված ապօրինի գործողություններ կատարելու դեպքում:

Գերմանիայի քրեական օրենսդրության հիմքում (1871թ. Գերմանական կայսրության քրեական օրենսգիրք) ընկած է Պրուսական քրեական օրենսդրությունը: Դրա մշակման և կատարելագործման ժամանակ հաշվի են առնվել այն իրավաբանական կառուցվածքները, որոնք ձևավորվել են Է. Կանտի ու Գ. Հեգելի փիլիսոփայության հիմքի վրա: Գերմանիայի քրեական օրենսգրքի տարբերակիչ առանձնահատկություններից է օրինականության սկզբունքը, համաձայն որի՝ պատիժ է սահմանվում այն արարքների համար, որոնք օրենսդրորեն արգելվում են մինչ դրանց կատարումը: Օրենսգրքում իրենց արտացոլումն են գտել քրեական իրավունքի դասական դպրոցի այնպիսի հիմնական դրույթներ, ինչպիսիք են ազատ կամքի իրավունքը, մեղավորության ձևերն ու տեսակները, անհատի ազատության ու պատասխանատվության միջև փոխկապակցվածությունը և վրեժի հայեցակարգը[2]:

Անկասկած, օրենսգիրքը մեկ անգամ չէ, որ լրացվել է, հատկապես երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո՝ կապված Գերմանիայի երկու պետությունների բաժանման, ինչպես նաև վերջիններիս վերամիավորման հետ: Անհրաժեշտ է նշել, որ Գերմանիայի քրեական իրավունքի աղբյուրների համակարգը կազմում են ԳՖՀ-ի Հիմնական օրենքը, 1971թ. Քրեական օրենսգիրքը (1987թ. Մարտի 10-ի խմբագրությամբ) և քրեական օրենքները: Ենթաօրենսդրական ակտերը չեն համարվում քրեական իրավունքի աղբյուր:

ԳՖՀ-ն, Իսպանիան, Իտալիան դասվում են թմրանյութերի պահանջարկ ունեցող երկրների շարքին: Գերմանիայի բնակչության 20 տոկոսից ավելին իրենց կյանքի ընթացքում ապօրինի գործածում են թմրամիջոցներ[3]: ԳՖՀ-ում գործում է թմրամիջոցների շրջանառության մասին համալիր օրենք (1981թ. հուլիսի 28՝ 1986թ.փոփոխություններով ու լրացումներով), որով պատասխանատվություն է սահմանվում քրեական օրենսդրությամբ արգելված մի շարք արարքների համար՝ ըստ հանրության համար իրենց վտանգավորության աստիճանի[4]:

Մասնավորապես, քրեորեն պատժելի է թմրանյութերի արտադրությունը, վաճառքը, տեղափոխումը և նույնիսկ պահելը: Թմրանյութեր պահելու համար նախատեսվում է տուգանք կամ ազատազրկում մեկից հինգ տարի ժամկետով: Եթե մեղադրյալը պահել է թմրանյութեր խոշոր չափերով, նա կարող է դատապարտվել ազատազրկման 1-15 տարի ժամկետով: Միևնույն թմրամիջոցի խոշոր չափերը կարող են տարբեր լինել՝ կախված Գերմանիայում ձևավորված տարբեր դաշնային հողերի դատական պրակտիկայից: Այսպես, Գերմանիայի որոշ տարածաշրջաններում հերոինի և կոկաինի խոշոր չափեր են համարվում սկսած 5 գրամից, իսկ մեկ այլ տարածաշրջանում՝ սկսած 0,5 կամ 1 գրամից:

Հետաքրքրական են այն դրույթները, որոնք ուղղված են պատժի մեղմացմանը կամ նույնիսկ դրանից ազատմանը նրանց նկատմամբ, ովքեր, լինելով թմրամոլ, միաժամանակ վտանգ չեն ներկայացնում հանրության համար, և այդ ամենի հետ մեկտեղ հնարավորություն կա նրանց բուժել թմրանյութերի հանդեպ ֆիզիկական կախվածությունից: Սրա էությունը կայանում է նրանում, որ դատարանը կարող է նման պատիժ չնշանակել, եթե մեղադրյալը պահում է ոչ մեծ չափի թմրանյութեր՝ սեփական օգտագործման համար, կամ հետաձգել պատժի կիրառումը երկու տարով, եթե հանցագործության կատարման համար նախատեսվում է մինչև երկու տարվա ազատազրկում:

Բացի այդ, ԳՖՀ օրենսդրության մեջ ներառված են լրացումներ, որոնք վերաբերում են հանցավոր ճանապարհով ստացվող ֆինանսական միջոցների լվացմանը: Մասնավորապես, ներդրվել է «ապացույցի մատչելիության կանոն», որով ընդարձակվել է հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված գույքի բռնագրավման հնարավորությունը իրավապահ մարմինների կողմից:

2006թ. ԳՖՀ-ի փողոցներում անցկացրին մի փորձ, որի համաձայն Բեռլինի, Լայպցիգի ու մի քանի այլ քաղաքների փողոցներում, կառավարության սանկցավորմամբ, լաբորատորիայի աշխատողները անցորդներին, ովքեր ապօրինի թմրանյութեր են գործածում, առաջարկում էին օրինավոր կերպով օգտագործել թմրանյութեր համապատասխան փաստաթղթի առկայության դեպքում, որը կփաստի թմրանյութերից կախվածության մասին: Բացի այդ, առաջարկվում էին նաև հերոինի ներարկիչներ: Երեք ամսվա ընթացքում, ոստիկանության տվյալներով, կտրուկ նվազեց թմրանյութերի ապօրինի ձեռքբերման հետ կապված հանցագործությունների քանակը: Սակայն այս փորձը շատ արագ կասեցվեց (2007թ. սկիզբ), որի արդյունքում մի կողմից գրանցվեց թմրանյութերի ձեռքբերման համար կատարվող հանցագործությունների թվաքանակի ոչ էական նվազում, իսկ մյուս կողմից կտրուկ աճեց ապօրինի թմրանյութեր գործածող անձանց թվաքանակը, թմրանյութերի ազդեցության տակ կատարված հանցագործությունների թիվը, ինչպես նաև՝ հասարակության բացասական ռեակցիան:

Հարկ է նշել, որ Գերմանիայում, Իտալիայում և Շվեյցարիայում գոյություն չունի առանց բժշկի նշանակման թմրանյութերի գործածման օրենսդրական արգելք[5]:

Ավստրիան, իր աշխարհագրական դիրքից ելնելով, համարվում է թմրանյութերի ապօրինի շրջանառության տարանցիկ երկիր: Հարավից, արևելքից, հարավ-արևելքից, Սլովենիայից, Հունգարիայից, Չեխիայից և Սլովակիայից «բալկանյան երթուղով», երկիր են փոխանցվում հերոին, ինչպես նաև օպիատներ, հաշիշ և կաննաբիսի խմբին դասվող այլ թմրանյութեր: Հյուսիս-արևմուտքից և հյուսիսից երկիր են թափանցում սինթետիկ թմրանյութեր (Էքստազի)՝ հիմնականում լեհական և հոլանդական արտադրության, և կոկաին: Բացի այդ, Ավստրիայի հարավային և հարավ-արևելյան շրջաններում հայտնաբերվել են տետրագիդրոկանաբինոլի մեծ պարունակությամբ կանեփի ապօրինի մշակաբույսեր[6]:

Վերջին տարիներին Ավստրիայում նկատվում է թմրանյութերի ապօրինի շրջանառության ու տարածման ծավալների աճ: 1998 թվականից Ավստրիայում գործում է թմրամիջոցների մասին օրենք՝ ընդունված ՄԱԿ-ի՝ 1961 թվականի՝ «Թմրամիջոցների մասին» միասնական կոնվենցիայի և ՄԱԿ-ի՝ 1988 թվականի «Թմրամիջոցների և հոգեներգործուն նյութերի ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի մասին» կոնվենցիայի համաձայն: Նշված օրենքը ոչ միայն սահմանում է թմրանյութերի ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի հիմնական սկզբունքները, այլև պարունակում է հստակ դրույթներ թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառու-

www.journal.lawinstitute.am

թյան և դրա հետ նախատեսվող պատասխանատվության մասին[7]:

Ավստրիայում առավել խիստ պատիժներ են նախատեսվում կազմակերպված հանցավոր գործունեություն իրականացնելու՝ հանցավոր համագործակցություն ստեղծելու, ղեկավարելու, ինչպես նաև այդ գործունեությանը մասնակցելու համար: Օրենքը տարբերակում է երկու հիմնական մոտեցում՝ խիստ պատիժ թմրաբիզնեսով զբաղվող անձանց նկատմամբ (10-20 տարի և նույնիսկ ցմահ ազատազրկում) և պատժի մեղմացում՝ թմրամոլությամբ հիվանդ անձանց նկատմամբ խթանելով նրանց բուժումը: Ավստրիայում թմրամիջոցների պահումն ու գործածումն արգելված է: Եթե թմրամոլությամբ հիվանդ անձը համաձայնում է բուժում ստանալ, ապա ռեալ ազատազրկում նշանակելու փոխարեն դատարանը նշանակում է երկու տարի ժամկետով փորձաշրջան:

Ավստրիայում սահմանված է թմրամիջոցներ պահելու երկու տեսակ՝ ոչ մեծ և խոշոր չափերի: Խոշոր չափ է համարվում, և քրեական պատասխանատվություն է առաջանում այն դեպքերում, երբ հայտնաբերված թմրամիջոցի չափը գերազանցում է Ավստրիայի առողջապահության նախարարության կողմից սահմանված թմրամիջոցների չափերը. մասնավորապես հերոինի համար՝ սկսած 5 գրամից, կոկաինի՝ 15 գրամից, կանաբիսի՝ 20 գրամից: Համեմատության համար նշենք, որ ՀՀ քրեական օրենսդրության համաձայն՝ նշված թմրամիջոցների խոշոր չափերը կազմում են համապատասխանաբար սկսած 0,1, 0,1 և 1,0 գրամից:

Ավստրիայի թմրամիջոցների մասին օրենքը պատասխանատվություն է սահմանում թմրամիջոցների հետ ապօրինի գործողություններ կատարելու դեպքում: Օրինակ՝ սեփական գործածման համար թմրամիջոցներ ձեռք բերելու և պահելու համար նախատեսվում է մինչև վեց ամիս ազատազրկում՝ մինչև երկու տարի ժամկետով հնարավոր փորձաշրջան նշանակելու հետ համակցությամբ, թմրամիջոցների մեկանգամյա տարածման փաստի առիթով՝ մինչև երեք տարի ժամկետով ազատազրկում (թմրամոլների համար՝ մինչև վեց ամիս ժամկետով):

Թմրամիջոցների «մասնագիտական» առևտրով զբաղվելու դեպքում, ինչպես նաև առանձնապես խոշոր չափերի (Ավստրիայի առողջապահության նախարարության սահմանած թմրամիջոցների խոշոր չափերի 25-անգամյա գերազանցումը) թմրամիջոցներ հայտնաբերելու դեպքում սահմանված են առավել խիստ պատիժներ, մասնավորապես՝ հանցավոր խմբի անդամների համար մինչև 20 տարի ժանկետով ազատազրկում, իսկ խմբի ղեկավարների կամ կազմակերպիչների համար՝ ընդհուպ մինչև ցմահ ազատազրկում:

Թմրամոլության դեմ պայքարում Ավստրիայի քրեական օրենսդրության առանձնահատկություններից մեկը կայանում է նրանում, որ նախատեսում է թմրամոլության բուժում՝ բացառապես կամավոր հիմունքներով, քանի որ համարվում է, որ այդ հիվանդության բուժումը առանց թմրամոլի կամքի ու ցանկության հնարավոր չէ:

Մեծ Բրիտանիայի իրավունքի հիմնական աղբյուրներն են համարվում դատական նախադեպը, որը պարտադիր բնույթ է կրում դատական մարմինների համար, ստատուտները՝ բրիտանական պառլամենտի օրենսդրական ակտերը, և գործադիր մարմնի կողմից ընդունվող ակտերը[8]: Ինչպես այլ պետություններում, այնպես էլ Մեծ Բրիտանիայում, թմրանյութերի տարածումը հանդիսանում է լուրջ խնդիր: 1964 թվականին ընդունվեց «Թմրանյութերի չարաշահման նախազգուշացման մասին» օրենք: Դրա հետ մեկտեղ, թմրանյութերի արտադրությամբ ու վաճառքով զբաղվող ընկերությունները պարտավորվում են կրճատել արտահանման ու ներմուծման ծավալները: 1965 թվականի հունիսի 2-ի օրենքով ամրապնդվեցին թմրանյութերի ապօրինի տարածման համար քրեական պատասխանատվություն սահմանող դրույթները՝ թմրանյութերի տեսակների ու ցանկի սահմանմամբ՝ արգելելով դրանց արտահանումն ու ներմուծումն առանց հատուկ թույլտվության[9]:

Հերոինի և այլ հալյուցինածին նյութերի (ԼՍԴ) լայն տարածման հետ կապված՝ 1967 թվականին ընդունվեց օրենք, որով կարգավորվում էր վտանգավոր թմրամիջոցների ապօրինի տարածումը: 1982 թվականի քրեական արդարադատության մասին օրենքով կատարվեցին էական փոփոխություններ կին-թմրամոլների պատժի սահմանման և կրման հետ կապված դրույթներում: 1983 թվականից վերանայվեց նաև անչափահասներին վերաբերող քրեական քաղաքականությունը, համաձայն որի՝ 17 տարին չլրացած անձի պատիժը, որպես կանոն, չի գերազանցում մեկ տարի ժամկետով ազատազրկումը, եթե նրա գործողությունները որակյալ հանցակազմ չեն պարունակում: Ինչպես նաև երիտասարդներին կարող են ուղարկել ժամանակավոր ազատազրկման վայրեր, եթե դատարանը նրանց հանդեպ կիրառի մինչև չորս ամսվա ազատազրկում: Իսկ եթե քրեորեն պատժելի արարքը կատարել է 17 տարին չլրացած իգական սեռի ներկայացուցիչը, դատարանը, նրան մեղավոր ճանաչելով, նրա նկատմամբ ազատազրկում չի կիրառում[10]: 17-21 տարեկան կանայք և աղջիկները կարող են ազատազրկման վայրերում պահվել առավելագույ-

նը երեք շաբաթ:

Երկրում թմրամոլության և թմրանյութերի ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի արդյունավետության բարձրացման, թմրամիջոցների ապօրինի տարածման կանխարգելման նպատակով Մեծ Բրիտանիայի ոստիկանության սպաների ասոցիացիայի կողմից ստեղծվել է հատուկ աշխատանքային խումբ: Բոլոր դեպքերում եվրոպական շատ երկրների օրենսդրություններ, անցնելով հակաթմրանյութային օրենսդրության կայացման ճանապարհով, թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հանդեպ տարբերակված ու հավասարակշռված մոտեցումներ ունեն՝ պայմանավորված մի շարք ներպետական առանձնահատկություններով, երկրի քրեածին վիճակով (Շվեդիա, Ավստրիա, Ֆրանսիա, Բելգիա, Լյուքսենբուրգ):

Թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարում առավել խիստ միջոցներ են նախատեսում, ընդհուպ մինչև մահապատիժ, Ֆրանսիան, Չինաստանը, Իրանը, Պակիստանը, Թայլանդը, Մալազիան, Նիգերիան և այլն: Ռուսաստանի Դաշնության քրեական օրենսգրքում ևս 2013 թվականի հունվարի 1-ից խստացվեցին թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հետ կապված պատիժները[11]: Այդ փոփոխությունների համաձայն՝ թմրամիջոցների, հոգեմետ նյութերի կամ դրանց անալոգների առանձնապես խոշոր չափերով արտադրության, իրացման կամ առաքման համար նախատեսվում է մինչև 20 տարի ժամկետով կամ ցմահ ազատազրկում:

Ֆրանսիան, համարվելով կակաչի ծողոտ արտադրող հիմնական երկրներից մեկը, արդյունավետ վերահսկում է իրականացնում թմրանյութերի արտադրության նկատմամբ: Ի տարբերություն ՀՀ քրեական օրենսգրքի, որտեղ հանցագործության սուբյեկտ կարող է լինել միայն ֆիզիկական անձը, Ֆրանսիայում քրեական պատասխանատվության կարող է ենթարկվել ոչ միայն ֆիզիկական, այլ նաև իրավաբանական անձը: Իրավաբանական անձանց նկատմամբ կարող են կիրառվել հետևյալ պատժատեսակները՝ տուգանք, լիկվիդացում, արգելումներ, փակում, պետական մարմինների հետ գործարքներ կատարելու իրավունքից զրկում և այլն:

Թմրանյութերի ապօրինի վաճառքի հետ կապված հանցավոր արարք կատարած ֆիզիկական ու իրավաբանական անձանց դատարանը, որպես պատժամիջոց, հիմնական պատիժներից զատ, կարող է լրացուցիչ պատիժ նշանակել՝ գույքի, սարքավորումների բռնագրավում, որոնք օգտագործվել են հանցագործության կատարման համար, դատապարտվածի գույքի ամբողջ կամ մասնակի բռնագրավում, ինչպես նաև զրկել գործունեության արտոնագրից հինգ տարի ժամկետով կամ փակել հաստատությունը, եթե դրա սեփականատերը եղել է թմրանյութերի հետ կապված հանցագործության մասնակից:

Թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հետ կապված հանցագործությունները ունեն մի շարք ընդհանուր հատկանիշներ՝

ա) հանցավոր ոտնձգության ընդհանուր առարկա են հանդիսանում թմրանյութերը, այսինքն՝ նյութեր և բույսեր, որոնք դասակարգվում են որպես թմրանյութեր՝ համաձայն Ֆրանսիայի առողջապահության օրենսգրքի L 627 հոդվածի,

բ) օբյեկտիվ տեսանկյունից այս կատեգորիայի բոլոր հանցագործություններին (Ֆրանսիայի քր. օր-ի հոդված 222-34, 222-35) ու զանցանքներին բնորոշ է ակտիվ գործողությունների կատարումը,

գ) հանցավոր արարքները համարվում են ավարտված թմրանյութերի ապօրինի շրջանառության հետ կապված որևէ գործողություն կատարելու պահից, ինչպես նաև խմբավորում ղեկավարելու կամ կազմակերպելու պահից,

դ) հանցավոր արարքների սուբյեկտ են համարվում ինչպես ֆիզիկական, այնպես էլ իրավաբանական անձինք (Ֆրանսիայի քր. օր-ի հոդված 121-2, 121-4),

ե) հանցավոր արարքի սուբյեկտիվ կողմը բնութագրվում է մեղքի միայն ուղղակի դիտավորությամբ,

զ) տուգանքի կիրառում ազատազրկման հետ միասին,

է) յուրաքանչյուր նորմ պարունակում է հավաստիության ժամկետ, այսինքն՝ ժամկետ, որից հետո հնարավոր է պատժի նվազեցում կամ մեղմացում (Ֆրանսիայի քր. օր-ի հոդված 222-34, հավաստիության ժամկետը 18-22 տարի, իսկ մնացյալ դեպքերում հավաստիության ժամկետը կազմում է պատժի կես չափով (Ֆրանսիայի քր. օր-ի հոդված 131-23):

Թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հետ կապված հանցավոր արարքները կարելի է դասակարգել հետևյալ խմբերի.

Առաջին խումբը կազմում են գործողությունները, որոնք ուղղված են թմրանյութերի ապօրինի շրջանառությամբ զբաղվող խմբի կազմակերպմանը կամ ղեկավարմանը (Ֆրանսիա, քր. օր-ի հոդված 222-34, մաս 1):

Երկրորդ խումբը կազմում են այն արարքները, որոնք ուղղված են թմրանյութերի ապօրինաբար օգտագործելու նպատակով խումբ ղեկավարելուն կամ կազմակերպելուն (Ֆրանսիայի քր. օր-ի հոդված 222-34, մաս 2):

Երրորդ խմբի մեջ են մտնում այն արարքները, որոնք ուղղված են թմրանյութերի ապօրինի արտահանմանը ու ներմուծմանը՝ ներառյալ դրա փոխադրումը, պահումն ու փոխանցումը: (Ֆրանսիայի քր. օր-ի հոդված 222-37, 222-37):

Չորրորդ խմբում ներառված են այն հանցավոր արարքները, որոնք նպատակ ունեն հակել մարդկանց թմրանյութերի գործածմանը (քր. օր-ի հոդված 222-37, 222-37, մաս 2):

Հինգերորդ խմբում ներառված են այն արարքները (գործողությունները), որոնք վերաբերում են թմրանյութերի արտադրությանն ու պատրաստմանը (քր. օր-ի հոդված 222-35):

Վեցերորդ խմբին են վերագրվում բոլոր այն արարքները (գործողությունները), որոնք վերաբերում են թմրանյութերի ապօրինի առևտրից ստացված եկամուտների օրինականացմանը (Ֆրանսիայի քր.օր-ի հոդված 222-38):

Ֆրանսիայի օրենսդրության առանձնահատկություններից մեկը հանդիսանում է այն, որ սահմանվում է պատժի միևնույն սահմանը ինչպես ավարտված հանցագործության, այնպես էլ հանցափորձի համար:

Ֆրանսիայի քրեական օրենսդրության համաձայն՝ թմրամիջոցների ապօրինի առևտրի հետ կապված հանցավոր արարքներ կատարելու դեպքում, մեղավոր ֆիզիկական անձանց նկատմամբ հիմնական պատժատեսակից զատ կարող են նշանակվել հետևյալ լրացուցիչ պատիժները՝

ա) որոշակի վայրերում ապրելու արգելք, որը ենթադրում է արգելք գտնվել դատարանի կողմից սահմանված վայրերում: Բացի այդ, այն ներառում է նաև դրույթներ վարքագծին հետևելու վերաբերյալ: Արգելված վայրերի ցանկը, ինչպես նաև վարքագծին հետևելու չափորոշիչները կարող են փոխվել Ֆրանսիայի քրեական-դատավարության օրենսգրքին համապատասխան: Ինչ-որ տեղ ապրելու արգելքը, որպես հանցագործության համար սահմանված պատիժ, չի կարող գերազանցել ավելի քան տասը տարին (Ֆրանսիայի քր. օր-ի հոդված 222-34, 222-35) և հինգ տարի՝ որպես զանցանքի դատապարտում (Ֆրանսիայի քր. օր-ի 222-36-ից 222-39 հոդվածներով),

բ) Ֆրանսիայի տարածքը լքելու արքելք՝ ոչ ավել, քան հինգ տարի ժամկետով, եթե հանցագործություն կատարող սուբյեկտը համարվում է Ֆրանսիայի քաղաքացի: (Ֆրանսիայի քր.օր-ի հոդված 131-30),

գ) եթե հանցանքը կատարել է օտարերկրյա քաղաքացի, ապա դատարանը հիմնական պատժին հավելյալ արգելում է այդ անձանց պատժի կիրառումից հետո գտնվել Ֆրանսիայում մեկընդմիշտ կամ առնվազն տասը տարի ժամկետով: (Ֆրանսիայի քր.օր-ի հոդված 222-47):

Ինչպես տեսնում ենք, ֆրանսիական օրենսդրի մոտ առկա է հանցակցության ձևերի և հատկանիշների միայն իրեն բնորոշ մոտեցում: Կազմակերպված խումբ ասելով՝ հասկացվում է ցանկացած ձևավորված խումբ կամ համաձայնություն, որը ստեղծվել է մեկ կամ մի քանի հանցավոր արարք կատարելու նպատակով[12]:

Ինչպես արդեն նշվեց, եթե հանցագործության սուբյեկտը ֆիզիկական անձ է, ապա պարտադիր հատկանիշներ են հանդիսանում մեղսունակությունը և տարիքը: Մեղավոր ճանաչված անչափահասների նկատմամբ կիրառվում են պաշտպանության, օգնության մեխանիզմներ, ինչպես նաև դաստիարակչական բնույթի հարկադիր միջոցներ՝ սահմանված հատուկ օրենքով: Այդ օրենքը սահմանում է այն պայմանները, թե որ դեպքում կարող է պատիժ նշանակվել 13 տարեկանից բարձր անչափահասներին[13]:

Ամփոփելով թմրանյութերի ապօրինի շրջանառության հետ կապված տարբեր երկրների իրավական կարգավորման վերլուծության արդյունքները՝ անհրաժեշտ է նշել, որ երկրների ճնշող մեծամասնության օրենսդիրները ղեկավարվում են միջազգային իրավական ակտերով: Բացի այդ, թմրահանցավորության դեմ պայքարի ոլորտում տարբեր երկրների իրավական օրենսդրության և գործադիր մարմինների հակազդման ու պատիժների համակարգը յուրահատուկ են, ինչը պայմանավորված է ոչ այնքան երկրի ազգային առանձնահատկություններով, որքան երկրի՝ այդ ոլորտում ստեղծված քրեածին մթնոլորտով:

Տարբեր երկրներում իրավական համակարգերի էական առանձնահատկությունների պայմաններում նկատվում է կազմակերպված հանցավոր խմբերի և միավորումների կողմից թմրամիջոցների և հոգեմետ նյութերի ապօրինի շրջանառության կատարման ոլորտում պատիժների խստացման ընդհանուր միտում: Հարկ է նշել նաև, որ թմրանյութի գործածումը իրավաչափորեն չի դիտարկվում որպես հանցագործություն, քանի որ թմրամիջոցի գործածման համար անձին ազատազրկման դատապարտելով՝ միևնույնն է, հնարավոր չէ նրան ուղղել: Հիվանդ մարդը չի կարող ուղղվել կամ վերադաստիարակվել քրեակատարողական հիմնարկում: Հետևաբար, քրեական պատասխանատվության ենթարկելը արդյունավետ չէ, և հիմնականում չի իրագործվում պատժի այնպիսի նպատակը, ինչպիսին դատապարտյալի ուղղումն է:

[1] Клейменов И. М. Борьба с преступностью в государствах различных правовых систем (сравнительное исследование): Автореф. дис. на соиск. уч. ст. к.ю.н. Омск, 2002, С. 10.
[2] Введение. Уголовный кодекс ФРГ. М.: Эксмо, 2003.
[3] http://narcoforum.com/t1006-narkotiki-v-zakone.html
[4] «Deutsches Polizeiblatt». ФРГ, 2000. N 1. ГИЦ МВД России, 2001, С. 3-5.
[5] Рыжиченков В. И. Преступления, совершаемые в сфере незаконного оборота наркотиков: Теория и практика: Дис. ...к.ю.н. М., 1999. С. 122.
[6] Федеральное министерство внутренних дел. Австрия, 2000. Главный информационный центр МВД России, 2001.
[7] Параграфы 27-32. Закон о наркотических средствах 1998 г. Австрия. М.: Юрид. лит., 2004.
[8] Давид. Р. Основные правовые системы современности. М., 1997. С. 84.
[9] Уолкнер Р. Английская судебная система. М., 1980. С. 98.
[10] Хачатурян К. О. Уголовная ответственность за деяния в сфере незаконного оборота наркотиков: международно-правовые аспекты: Дис. ...к.ю.н. М., 2002. С. 152.
[11] Федеральный закон РФ N 18-ФЗ "О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации" от 01.03.2002г.
[12] Ֆրանսիայի քրեական օրենսգրքի հոդված 132-71
[13] Ֆրանսիայի քրեական օրենսգրքի հոդված 121-4

Жирайр Карагезян
Соискатель кафедры уголовного права и
уголовно-процессуального права института права
и политики Российско-Армянского (Славянского) университета

РЕЗЮМЕ

Анализ и особенности международного опыта борьбы с наркоманией

Сравнительное исследование наркопреступности в различных государствах позволило выделить особенности законодательного решения борьбы с наркоманией, связанные с национальными особенностями правовой системы государства, наличием международно-правовых обязательств на уровне межгосударственных отношений и зависящие от того, является ли государство в большей степени производителем, импортером, либо страной-транзитом наркотиков. Законодательные решения борьбы с наркоманией также обусловленны особенностями правовой системы различных государств.

Ключевые слова: *наркотические средства, наркомания, незаконный оборот наркотических средств, профилактика*

Zhirayr Karagezyan
An applicant of the Chair of Criminal Law and
Criminal Procedural Law of the Institute of Law and
Policy of the Russian-Armenian (Slavonic) University

SUMMARY

Analysis and the characteristics of international experience in countering narcomania

The comparative analysis of research into drug crime in different countries allowed distinguishing the qualities of legislative action against drug addiction, with regard to: the national characteristics of country's legal system; the presence of international legal obligations within the context of international relations; and whether a given country is producer, importer, or a transit point for illegal drugs traffic. The legal solutions to counter drug addiction are dependent upon the peculiarities of legal systems in different countries.

Keywords: *narcotic drugs, addiction, illegal drug trafficking, prevention*